

Sprawa C-824/19

Streszczenie wniosku o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym zgodnie z art. 98 § 1 regulaminu postępowania przed Trybunałem Sprawiedliwości

Data wpływu:

12 listopada 2019 r.

Oznaczenie sądu odsyłającego:

Wyrchowen administratiwen syd (Bułgaria)

Data wydania postanowienia o wystąpieniu z wnioskiem o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym:

31 października 2019 r.

Strona wnosząca kasację:

TC

UB

Druga strona postępowania kasacyjnego:

Komisija za zasztita ot diskriminacija

VA

Przy udziale:

Wyrchowna administratiwna prokuratura

Przedmiot postępowania głównego

Skarga na grzywny nałożone na dwóch sędziów z powodu dyskryminacji ze względu na cechę związaną z „niepełnosprawnością” osoby niewidomej, której nie dopuszczono do uczestniczenia w procesach karnych w charakterze ławnika sądowego.

Przedmiot i podstawa prawna wniosku o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym

Wykładnia art. 5 ust. 2 Konwencji Narodów Zjednoczonych o prawach osób niepełnosprawnych i art. [2] ust. 1, 2 i 3 oraz art. 4 ust. 1 dyrektywy Rady 2000/78/WE z dnia 27 listopada 2000 r. ustanawiającej ogólne warunki ramowe równego traktowania w zakresie zatrudnienia i pracy; art. 267 TFUE.

Pytania prejudycjalne

- 1) Czy wykładnia art. 5 ust. 2 Konwencji Narodów Zjednoczonych o prawach osób niepełnosprawnych i art. [2] ust. 1, 2 i 3 oraz art. 4 ust. 1 dyrektywy Rady 2000/78/WE z dnia 27 listopada 2000 r. ustanawiającej ogólne warunki ramowe równego traktowania w zakresie zatrudnienia i pracy prowadzi do wniosku, że dopuszczalne jest wykonywanie przez osobę niewidomą działalności ławnika sądowego i uczestniczenie w sprawach karnych, czy też
- 2) Dany rodzaj niepełnosprawności osoby trwale niewidomej stanowi cechę, która jest wymogiem istotnym i determinującym dla wykonywania działalności ławnika sądowego, a istnienie tej niepełnosprawności uzasadnia odmienne traktowanie, w związku z czym traktowanie to nie stanowi dyskryminacji ze względu na cechę związaną z „niepełnosprawnością”?

Postanowienia umów międzynarodowych wskazane przez sąd odsyłający

- 1 Konwencja Narodów Zjednoczonych o prawach osób niepełnosprawnych, w mocy od dnia 3 maja 2008 r., zatwierdzona w imieniu Wspólnoty Europejskiej decyzją Rady 2010/48/WE z dnia 26 listopada 2009 r. (Dz.U. 2010, L 23, s. 35), art. 1, 4, 5 i 27.

Powołane przepisy prawa Unii

Karta praw podstawowych Unii Europejskiej, art. 21.

Dyrektywa Rady 2000/78/WE z dnia 27 listopada 2000 r. ustanawiająca ogólne warunki ramowe równego traktowania w zakresie zatrudnienia i pracy (Dz.U. 2000, L 303, s. 16), motywy 6, 17, 23 i 37, art. 1–4 i 18.

Przepisy prawa krajowego wskazane przez sąd odsyłający

Konstytucja na Republika Bułgaria (konstytucja Republiki Bułgarii) (DW nr 56 z dnia 13 lipca 1991 r.), art. 6 (równość przed prawem; niedopuszczalność ograniczenia praw opartego na określonych cechach) i art. 48 (prawo do pracy; obowiązek państwa związany ze stwarzaniem warunków do realizacji prawa do

pracy, w szczególności dla osób z fizycznymi i psychicznymi niepełnosprawnościami).

Zakon za zashtita ot diskriminacija (ustawa o ochronie przed dyskryminacją) (DW, nr 86 z dnia 30 września 2003 r.), art. 4 (zakaz dyskryminacji ze względu na określone cechy, w tym niepełnosprawność), art. 7 (wypadki niestanowiące dyskryminacji, w szczególności odmienne traktowanie osób ze względu na cechę określoną w art. 4 tej ustawy, gdy cecha ta ze względu na istotę określonego zawodu lub działalności – lub warunki, w jakich działalność jest wykonywana – stanowi istotny i determinujący wymóg zawodowy, cel jest zgodny z prawem, a wymóg nie wykracza poza to, co jest niezbędne dla osiągnięcia tego celu), art. 40 [funkcje Komisija za zashtita ot diskriminacija (komisji ds. ochrony przed dyskryminacją)], art. 50 (postępowanie przed Komisija za zashtita ot diskriminacija) i art. 68 (możliwość zaskarżenia decyzji Komisija za zashtita ot diskriminacija przed sądem).

Zakon za sydebnata vlast (ustawa o władzy sądowniczej) (DW, nr 64 z dnia 7 sierpnia 2007 r.), art. 66 (uczestnictwo ławników sądowych w składzie orzekającym sądu rozpatrującego sprawę w pierwszej instancji; prawa i obowiązki ławników sądowych) i art. 67 (wymogi, jakie powinni spełniać ławnicy sądowi, związane z wiekiem, miejscem zamieszkania, wykształceniem, brakiem skazań za umyślne przestępstwa i brakiem chorób psychicznych).

Nakazatelno-procesualen kodeks (kodeks postępowania karnego) (DW, nr 86 z dnia 28 października 2005 r.), art. 1 (cele Nakazatelno-procesualen kodeks), art. 8 (uczestnictwo ławników sądowych w składzie orzekającym sądu; równe prawa ławników sądowych z sędziami), art. 13 (obowiązek sądu związany z przyjęciem wszelkich środków umożliwiających ustalenie prawdy materialnej), art. 14 (przyjmowanie orzeczeń przez sąd na podstawie wewnętrznego przekonania, opartego na obiektywnym, wszechstronnym i pełnym zbadaniu wszystkich okoliczności) i art. 18 (zasada bezpośredniości – sąd przyjmuje orzeczenia na podstawie materiału dowodowego, który gromadzi i bada osobiście).

Zwiąże przedstawienie okoliczności faktycznych i postępowania głównego

- 2 Postępowanie przed organem administracyjnym, Komisija za zashtita ot diskriminacija (zwaną dalej „KZDiskr.”), wszczęto na podstawie skargi VA przeciwko UB – sędziemu w Sofijski rajonen syd (sądzie rejonowym w Sofii), i przeciwko TC – obecnemu prezesowi Sofijski rajonen syd.
- 3 Skarżąca przed Komisija za zashtita ot diskriminacija – VA – jest osobą ze stale obniżoną zdolnością do wykonywania pracy ze względu na utratę wzroku. Zdobyła ona wyższe wykształcenie na kierunku „prawo” i w 1977 r. zdała egzamin z zakresu wiedzy prawnej. Pracuje w stowarzyszeniu osób niewidomych i w strukturach Unii Europejskiej zajmujących się osobami niewidomymi. W 2014 r. po przeprowadzeniu procedury przed Stolicznija obsztinski sywet

(stołeczną radą miejską) została mianowana na ławnika sądowego i skierowano ją do Sofijski rajonen syd. W dniu 25 marca 2015 r. złożyła przysięgę w tym sądzie jako ławnik sądowy. Z protokołu z dnia 23 marca 2015 r. dotyczącego losowania ławników sądowych w celu przydzielenia ich do składów orzekających wynika, że VA wyznaczono na ławnika sądowego w szóstym składzie orzekającym w sprawach karnych. Ze sprawozdania prezesa Sofijski rajonen syd wynika, że w okresie od dnia 25 marca 2015 r. do dnia 9 sierpnia 2016 r., gdy weszła w życie zmiana art. 72 Zakon za sydebnata włast wprowadzająca elektroniczny przydział ławników sądowych, VA nie uczestniczyła w ani jednym posiedzeniu sądu w sprawie karnej.

- 4 W skardze, na podstawie której wszczęto postępowanie administracyjne przed KZDiskr., a także w toku tego postępowania VA podniosła, że UB – jako sędzia w szóstym składzie orzekającym Sofijski rajonen syd, do którego wyznaczono ją jako ławnika sądowego – nie dopuścił jej do uczestniczenia w postępowaniach w sprawach karnych. Ponadto VA wskazuje, że pismem z dnia 29 maja 2015 r. wniosła do prezesa Sofijski rajonen syd o przydzielenie jej do innego sędziego w celu wykonywania pracy ławnika sądowego, lecz nie otrzymała odpowiedzi. Jest ona zdania, że była traktowana mniej korzystnie przez sędziego UB i prezesa Sofijski rajonen syd ze względu na jej niepełnosprawność.
- 5 W stanowiskach przedstawionych w toku postępowania przed KZDiskr. sędzia UB wskazuje, że do istoty obowiązków wynikających z funkcji ławnika sądowego w procesie karnym i konieczności posiadania szczególnych cech fizycznych związanych z możliwością realizacji zadań przez skład orzekający nie należy stosować art. 4 ust. 2 ZZDiskr., odnoszącego się do dyskryminacji. UB wskazuje na względy dotyczące stosowania art. 7 ust. 1 pkt 2 ZZDiskr. w zakresie, w jakim odmienne traktowanie VA wynika z cechy związanej z „niepełnosprawnością”, która – z uwagi na istotę obowiązków ławnika sądowego – jest istotna i determinująca, a wymóg jest obiektywnie uzasadniony i realizuje zgodny z prawem cel, a mianowicie: przestrzeganie zasad Nakazateľno-procesualen kodeks (zwanego dalej „NPK”) dotyczących funkcji ławników sądowych.
- 6 TC przedstawił stanowisko na piśmie, w którym wskazał argumenty dotyczące stosowania art. 7 ust. 1 pkt 2 ZZDiskr. w zakresie, w jakim niepełnosprawność VA, ze względu na jej istotę, stoi na przeszkodzie wykonywaniu przez VA szczególnych funkcji ławnika sądowego, a także skutkowałyby naruszeniem zasad bezpośredniości, prawdy materialnej i równoprawnego uczestnictwa społeczeństwa w procesie karnym.
- 7 W dniu 6 marca 2017 r. KZDiskr. przyjęła decyzję, w której stwierdziła, że TC i UB dopuścili się dyskryminacji w rozumieniu art. 4 ust. 2 w związku z art. 4 ust. 1 ZZDiskr. w związku z § 1 pkt 7 przepisów uzupełniających do ZZDiskr. ze względu na cechę związaną z „niepełnosprawnością“ VA. Przy uwzględnieniu powyższego, na podstawie art. 80 ust. 1 ZZDiskr., na TC nałożono grzywnę w wysokości 250 BGN, a na UB – grzywnę w wysokości 500 BGN. Na podstawie art. 47 pkt 6 ZZDiskr. nakazano TC i UB niedopuszczanie w przyszłości do

naruszeń obowiązującego prawodawstwa antydyskryminacyjnego. Skargę VA, w części dotyczącej dyskryminacji ze względu na cechę związaną z „płcią”, oddalono jako nieopartą dowodami.

- 8 TC i UB zaskarżyli wspomnianą decyzję KZDiskr. przed Administratiwen syd, Sofia grad (sądem administracyjnym w mieście Sofia), który przyjął, że sporna decyzja KZDiskr. jest zgodnym z prawem aktem administracyjnym, i oddalił skargi.
- 9 Sąd ten przyjął, że – przy uwzględnieniu określonego w prawie zakazu nierównego traktowania ze względu na niektóre prawnie chronione cechy i wskazanego w art. 26 ZZDiskr. prawa osób do równych warunków dostępu do zawodu lub działalności, możliwości wykonywania tego zawodu lub tej działalności, a także rozwoju tych osób w tym zakresie bez względu na cechy określone w art. 4 ust. 1 – niedopuszczalne jest ustanowienie ograniczeń, odpowiednio utrudnianie dostępu do wykonywania określonego zawodu lub określonej działalności, w niniejszym wypadku „co do zasady” ławnika sądowego, poprzez wyjście z założenia, że określona niepełnosprawność będzie skutkowałą niemożnością pełnowartościowego wykonywania tego zawodu. Faktycznie, specyfika postępowania karnego wymaga przy realizacji zadań przez ławników sądowych zapewnienia zgodności z podstawowymi zasadami postępowania karnego dotyczącymi bezpośredniości, ustalenia prawdy materialnej i sformułowania wewnętrznego przekonania organu orzekającego. Jednakże według sądu odsyłającego specyfika ta nie powinna być wiążąca w stopniu absolutnym, ograniczającym prawo dostępu do określonego zawodu lub określonej działalności – wskazane w szczególności w ZZDiskr., a zasadniczo w bułgarskim prawodawstwie. Założenie, że istnienie choroby lub niepełnosprawności we wszystkich wypadkach pozbawia daną osobę określonych zdolności, jest bezzasadne i dyskryminacyjne. Na poparcie powyższego wskazano także okoliczność, że po dniu 9 sierpnia 2016 r., gdy weszła w życie zmiana art. 72 Zakon za sydebnata włast ustanawiająca elektroniczny przydział ławników sądowych, VA uczestniczyła w szeregu posiedzeń sądów w sprawach karnych, za co wypłacono jej wynagrodzenie.
- 10 Wyrok sądu pierwszej instancji zaskarżono przed Wyrchowen administratiwen syd, który stwierdził, że w celu prawidłowego rozstrzygnięcia sporu należy dokonać wykładni przepisów prawa Unii.

Zwięzłe przedstawienie stanowisk stron

- 11 Zasadnicze zastrzeżenie UB, który wniósł skargę kasacyjną, dotyczy nieprawidłowego zastosowania w niniejszym wypadku prawa materialnego – czyli ZZDiskr. – ze względu na przyjęcie przez sąd pierwszej instancji bezwzględnej mocy wiążącej zasady prawa dostępu do określonego zawodu lub określonej działalności, wyrażonej w bułgarskim i międzynarodowym prawodawstwie, ponieważ w ten sposób ustawę antydyskryminacyjną stawia się w

sprzeczności z aktem normatywnym wyższego stopnia – NPK, a także z określonymi w nim zasadami dotyczącymi procesu karnego: zasadą bezpośredniości – art. 18 NPK, i zasadą ustalenia prawdy materialnej – art. 13 NPK, których to zasad ów sąd karny powinien przestrzegać przy rozpatrywaniu spraw jako sąd rejonowy, a także zapewnić jednakowy dostęp wszystkich członków składu orzekającego do materiału dowodowego w sprawie oraz możliwość bezpośredniego zapoznania się każdego członka składu orzekającego z zachowaniem stron w sprawie.

- 12 Kolejny skarżący w postępowaniu kasacyjnym, TC, wyraził stanowisko, zgodnie z którym zaskarżone orzeczenie sądu jest nieprawidłowe ze względu na przyjęty brak możliwości zastosowania art. 7 ust. 1 pkt 2 ZZDiskr., i stwierdził, że niniejszy wypadek należy objąć zakresem stosowania wspomnianego przepisu. Twierdzi on ponadto, że mając na względzie realizację zadań ławników sądowych i istotę ich obowiązków, można przyjąć, że w procesie nie mogą aktywnie i pełnowartościowo uczestniczyć osoby, których niepełnosprawność skutkuje naruszeniem określonych w ustawach i w konstytucji Republiki Bułgarii zasad bezpośredniości, ustalenia prawdy materialnej i sformułowania wewnętrznego przekonania przez organ orzekający.

Zwięzłe przedstawienie uzasadnienia wniosku o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym

- 13 Sąd odsyłający jest zdania, że VA jest niepełnosprawną osobą fizyczną ze względu na trwałą utratę wzroku.
- 14 W prawodawstwie krajowym określono system norm prawnych, który co do zasady zapewnia ochronę osób niepełnosprawnych i niedopuszczalność dyskryminacji ze względu na cechę związaną z niepełnosprawnością. Równocześnie dopuszcza się wyjątki, które uzasadniają odmienne traktowanie, gdy chodzi o cechę związaną z niektórymi chronionymi właściwościami, jeśli ta cecha – ze względu na istotę określonego zawodu lub określonej działalności, lub warunki, w jakich działalność jest wykonywana – jest istotnym i determinującym wymogiem zawodowym, cel jest zgodny z prawem, a wymóg nie przekracza tego, co jest niezbędne dla osiągnięcia tego celu.
- 15 Sąd odsyłający jest zdania, że nie jest jasne, w jakim zakresie to odmienne traktowanie osoby z konkretną niepełnosprawnością – którą wskazano jako podstawę nierównego traktowania przy wykonywaniu działalności ławnika sądowego – jest dopuszczalne przy uwzględnieniu postanowień konwencji ONZ, Karty praw podstawowych Unii Europejskiej oraz dyrektywy 2000/78/WE.
- 16 Odmienne traktowanie odnosi się do chronionej cechy związanej z „niepełnosprawnością”, lecz ma miejsce w kontekście wymogów i stosowania zasad procesu karnego; takie uregulowanie prawne i orzecznictwo może jednak być sprzeczne z wymogami zapewnienia równych możliwości zatrudnienia wszystkim niepełnosprawnym osobom.

- 17 Rozważając konieczność przedstawienia pytań prejudycjalnych, sąd odsyłający uwzględnił także wymóg dokonywania wykładni dyrektywy 2000/78/WE zgodnie z konwencją ONZ, która w odniesieniu do danego wypadku wymaga określenia w ustawie równej i skutecznej ochrony przed wszelką dyskryminacją osób niepełnosprawnych ze względu na jakąkolwiek cechę, a nie tylko ze względu na określone chronione cechy wskazane we wtórnym prawie Unii Europejskiej.
- 18 Postanowienia umów międzynarodowych i prawo wtórne Unii Europejskiej wymagają jednolitej wykładni mających zastosowanie przepisów, co jest objęte właściwością Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej.
- 19 Z powyższych względów Wyrchowen administratiwen syd jest zdania, że należy zawiesić postępowanie w sprawie i skierować odesłanie prejudycjalne do Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej, zawierające wskazane powyżej pytania prejudycjalne.

DOKUMENT ROBOCZY